

העבדי והצדק

יד"ל ע"י מוסדות קוסוף בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

גליון מס' 108 ♦ שנה ד'

בס"ד ♦ פרשת וישב-מקץ-חנוכה תשפ"ד

דברי תורה

מאת ב"ק אדמו"ר שליט"א

פרשת וישב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו. במדרש [ב"ר פפ"ד ה'] מה כתיב למעלה מן הענין ואלה המלכים וגו' וכתוב הכא וישב יעקב א"ר חוניה משל לאחד שהיה מהלך בדרך וראה כת של כלבים ונתיירא מהם וישב לו ביניהם כך כיון שראה אבינו יעקב עשו ואלופיו נתיירא מהם וישב לו ביניהם. דברי המדרש צריכים ביאור, בס' ליקוטי יהודה כתב אמרו לפני אא"ז האמרי אמות ז"ל בשם הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין ז"ל שאמר לפרש כוונת המדרש כי באמת אין הכלבים רוצים להזיק לאדם רק חושבים שהאדם רוצה להזיק להם ולכן מפחדים ומייראים אותו, אולם כאשר האדם הולך ויושב ביניהם אז רואים הם שאינו עושה להם שום רעה וממילא שותקים הם ולא מזיקים. ואמר אא"ז ז"ל לי נראה שכוונת המדרש כי כלבים הם עזי פנים [ישעיה נו יא] אולם כשרואים שהוא גם כן עז פנים שיושב ביניהם הם עוזבים אותו ע"כ.

ונראה לבאר באופן אחר קצת עפ"י משל שהובא בספרים מהרה"ק מוהר"ן מברסלב, פעם אחת בן מלך נפל לשגעון שהוא עוף הנקרא הינדיק דהיינו תרנגול הודו וצריך לישב ערום תחת השולחן ולגרור חתיכות לחם ועצמות כמו הינדיק, וכל הרופאים נואשו מלעזור לו ולרפאו מזה, והמלך היה בצער גדול, עד שבא חכם אחד ואמר אני מקבל על עצמי לרפאו, והפשיט גם כן את עצמו וישב תחת השולחן עם בן המלך הנ"ל וגם כן גרר פרוורים ועצמות, ושאלו בן המלך מי אתה ומה אתה עושה פה, והשיב לו ומה אתה עושה פה, אמר לו אני הינדיק, אמר לו אני גם כן הינדיק, וישבו שניהם יחד כך איזה זמן עד שנעשו רגילים זה לזה, אז רמז החכם והשליכו להם כתונת, ואמר החכם ההינדיק לבן המלך אתה חושב שהינדיק אינו יכול לילך עם כתונת יכולים להיות לבושים כתונת ואף על פי כן להיות הינדיק, ולבשו שניהם הכתונת וכו' ואחרי כן אמר לו אתה חושב שהינדיק מוכרח להיות דווקא תחת השולחן יכולים

להיות הינדיק ולהיות אצל השולחן וכן התנהג עמו עד שריפא אותו לגמרי והנמשל מובן למבינים עכ"ד. והנה יעקב אבינו ראה את כל אלו האלופים כת של כלבים עזי פנים ונתיירא מהם, לפיכך הלך וישב ביניהם כאחד מהם, וכמשל החכם הראה להם אט אט שאין בהכרח להיות מזיקים ורוצחים, אפשר להיות אלופים ולנהוג כבני אדם, ועי"ז ניצל מהם.

אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו'. פירש"י וישב ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף צדיקים מבקשים לישב בשלוה אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז. צ"ב וכי סניא לקב"ה כביכול לתת לצדיקים שלוה גם בעולם הזה, וי"ל הנה אמרו חז"ל [ב"ר פס"ד ד'] צדיקים תחילתן יסורין וסופן שלוה וכו', יעקב אבינו ע"ה היה סבור שכבר הגיע סופו וקרבו ימיו למות ע"כ ביקש שלוה, אבל הקב"ה הראה לו שעדיין לא תמו שני חייו ויארץ ימים א"כ אינו בסופן של ימיו אלא בעיצומן ועוד לא הגיעו ימי השלוה.

והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו. הנה מה שנקרא יוסף בשם נער נאמרו פירושים שונים, ובפשיטות י"ל לשון עירבוב כלומר שהיה מתערבב ומתנער ביניהם בחברותא. ועוד י"ל עפ"י מה שהביא בספר משנת חכמים ממהר"מ חגיז ז"ל [המעלה הג' תק"ה] וז"ל שהמלך שאל איך ישיגו היהודים בחילוקים שיש בהם קצת מן החכמה אשר לא למדו, אמר טומא"ש לפי שהם נוטים אוזן מאד אל השמיעה והם כמו הנערים כי הנסיון יוכיח דהנער יזכור יותר מן הזקן מפני שיפלא מכל דבר והדבר הנפלא עושה רושם בזכירה ובכן אין דבר זה מן התימא עכ"ד. וז"ש והוא נער את בני וכו' פי' היה נוטה אוזן לשמוע וללמוד כל דבר אפי' מבני השפחות כדרך הנערים לפיכך נקרא נער.

ועשה לו כתונת פסים. אולי י"ל פסים לשון גדר וגבול כמו עושין פסים לביראות במתני' [עירובין יז:] פירש"י ועושים פסין אלו להכין להן היקף. וא"כ היה זה לבוש מקיף וגדר לקדושת יוסף הצדיק.

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו. כבר נתבאר אצלנו במקו"א רמז לימי החנוכה. הנה חנוכה הוא מועד חביב ביותר על כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם וכמו"ש הרמב"ם סוף הלכות חנוכה [פ"ד הי"ב] מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד. והטעם י"ל כי חנוכה הוא המועד האחרון שתקנו לנו רבותינו והוא צעיר מכל המועדים. וז"ש וישראל אהב את יוסף מכל בניו, כלל ישראל אהב את יוסף, יוסף רמז לחנוכה הלכתא כב"ה 'מוסיף' והולך, כי בן זקנים הוא לו באשר הוא הצעיר שבמועדים, הוא לו רמז להדלקת ל"ו נרות, זקנים בגימ' או"ר רמז להתגלות אור הגנוז. גם שחנוכה נקרא בדברי חז"ל מצות 'זקנים' כדאיתא בתנחומא [נשא פ' כ"ט פס"ר פ"ג], וכו"ה בגמ' [שבת כג.] שאל אביך וכו' 'זקניך' ויאמרו לך. ואולי נרמז בגמ' בסוגיא דחנוכה [שבת כא:] אמר רבי יוחנן שני זקנים היו בצידי אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל. ואונקלוס מתרגם בן זקונים בר חכים, י"ל רמז לחנוכה שמצותה בשמן בחי' חכמה כמו"ש בגמ' [מנחות פה:] כל מקום שהשמן מצוי שם החכמה מצויה.

פרשת מקץ

ויהי מקץ שנתיים ימים. לכאורה תיבת ימים מיותר והול"ל ויהי מקץ שנתיים, וכן הקשו המפרשים, וי"ל עפ"י מ"ש בפ"י ר"ח פלטיאל וז"ל, תימה ממה הן, ותיירץ שזה שנתים מחלום פרעה שכל השנתים היה מבקש פותר ואין פותר אותם לפרעה פי' לא היה מקבל פתרונם עד שבא יוסף ע"כ. ובאוה"ח כתב שנתים ימים ופרעה חולם בתמידות חלום זה אלא שלא היה יודע שחלם ולסוף שנתים חלם ולא שכת. ולפי"ז תיבת ימים בא ללמד

שכל יום ויום מאותן שנתיים היה חולם כזאת ונשכח ממנו רק בסוף שנתים חלם פעמיים ולכן לא שכח ונפעמה רוחו.

ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור. קשה הלא הפרות הראשונות לא אצל היאור עמדו אלא ותרעינה באחו כתיב בהן פירש"י באגם, והיינו מקום עשבים ואין בו מים כמו"ש [איוב ח יא] ישגא אחו בלי מים, ואולי יש לפרש דגם זה היה בכלל הפלא שמקודם לא עמדו על שפת היאור כלל ולפתע נראות עומדות שם.

וישלח ויקרא את כל חרטומי מצרים וגו' במדרש [ב"ר פפ"ט]

[ו] אמר הקב"ה אם יבא יוסף תחלה ויפתור את החלום אין זה שבו יכולין החרטומים שיאמרו לו אלו שאלת אותנו כבר פתרנו אותך לך אלא המתין להם עד שנתייגעו והוציאו את רוחו ואחר כך בא יוסף והחזירה, עליו אמר שלמה [משלי כט יא] כל רוחו יוציא כסיל אלו חכמי פרעה וחכם באחור ישבחה זה יוסף שנאמר אין נבון וחכם כמוך. יש להבין מאי ענין השבח כאן שקראו עליו חכם באחור ישבחה. וי"ל עפ"י מ"ש אאמור"ר ז"ל בס' תפוחי חיים בפרשתן עה"כ ואין פותר אותם לפרעה, פירש"י שלא היה קולן נכנס באזניו ולא היה לו קורת רוח בפתרונם שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר וכו'. מה שלא נתקבלו על לבו של פרעה כל פתרונות חרטומיו י"ל כי כולם פתרו לו לרעה ולא קיבל דא"כ מה צורך לגלות לו בחלום הלא אינו יכול לשנות מאומה, אלא ע"כ הראו לו חלום

כזה שיש בידו לטכס עצה ולתקן הדבר, ולכן קיבל את פתרון יוסף, ובפרט שיעץ לו איך לקדם את פני הרעה בטרם יבואו שנות הרעב עכ"ד. וז"ש במדרש וחכם באחור 'ישבחה' כלומר יוסף החכם מצא פתרון החלום להשביח את הארץ ויושביה ולהביא תועלת, ולא פתרון של הבל בבשוורות רעות כמו שפתרו החרטומים שאין כל תועלת בכך.

וידבר שר המשקים וכו' את חטאי אני מזכיר היום. למה הוצרך לדייק ולומר היום, ולמה הוצרך להקדים הזכרת חטאיו. י"ל דלכאורה תמוה למה התעכב שר המשקים עד שבאו כל חרטומי מצרים וחכמיה ולא עלתה בידם לפתור חלום פרעה, מיד בשמעו את דבר החלום היה עליו להחפז לבא ולהזכיר את יוסף שפתר חלומותיו אל נכון, וי"ל כי נשכח ממנו הדבר, עפ"י מ"ש בזה"ק בפרשתו [קצ"ג ע"ב] ויהי מקץ שנתים דתב דרגא לדרגא דאית ביה זכירה וכו' ודא איהו קץ מסטרא

פלוגתת בית שימאי ובית הלל בדרכי התשובה

מעיקרא שיהיה זהיר מחטא, בעיניו כלומר היה מביט וצופה בעיניו על מעשיו כמו"ש [קהלת ב'י] החכם עיניו בראשו [פירש"י בתחלת הדבר מסתכל מה יהא בסופו], ונקט לשון ממשמש דייקא שהוא ע"ש העתיד ולא עסק במה שעבר כבר, והיינו בחינת עשה טוב כדי שיהיה נראה יפה לשון עתיד, וזה הרמז בשמו 'יוסף' בחינת הוספה בעבודת ד' מכאן ואילך. וזהו דס"ל לבית הלל 'מוסיף והולך' ע"ד הנ"ל שלא להביט על העבר אלא להיות מוסיף מכאן ואילך בעבודת ד' ומעשים טובים וממילא יתקן העבר, וז"ש 'כנגד ימים היוצאים', פירוש בזה שיהיה מוסיף והולך זה יהיה תיקון כנגד ימים היוצאים שהיו לא טובים, אבל ב"ש ס"ל איפכא פוחת והולך פ"י שצריך להתבונן ולעיין במה שהיה פוחת ומחסר בתורה ומצוות ויעשה תשובה, ועי"ז יתקן ימים הנכנסים ובאים מכאן ולהבא, וז"ש 'כנגד ימים הנכנסים'. ובוזה יש לבאר השיטות, מאן דס"ל נר חנוכה בימין הואיל דאיתעביד ביה מצוה חדא וכו', כונתו ע"ד סברת בית שמאי כלומר מכיון שכבר נעשה בה מצוה אבל שמא לא היתה כתיקונה לכן שוב יחזור ויקיים בה מצוה אחרת ויתקן את מעשיו הקודמים, אבל מאן דאמר בשמאל ס"ל שאין ראוי לעסוק בתיקון העבר אלא להיות מוסיף בעבודה וכיון שבימין כבר יש מצוה חדא מעתה צריך להוסיף ולקיים גם בשמאל שעדיין לא איתעביד בה מצוה. והנה באמת יש פנים לכאן ולכאן אך להלכתא נקטינן בשמאל, וי"ל הטעם מאחר דל"ב צריך להיות מוסיף והולך, ולכאורה קשה שהוא נגד הכלל דהואיל ואתעביד חדא מצוה וכו' דלפ"ז היה צריך להדליקה בימין, אך ע"ז כבר הורונו חז"ל עה"פ [שופטים יז יא] לא תסור מן הדבר וכו' ימין ושמאל, אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, ובאמת היכן מצינו שיאמרו חכמים דבר כזה, מצינו הכא בנר חנוכה שציוו להניח בשמאל אעפ"י שלכאורה נראה מן הדין שצריך להניחה בימין. וז"ש בגמ' לקמן [ג:] והיכן ציונו רב אויא אמר מלא תסור, והקשו המפרשים דלא מצינו בשום מצוה ששאלו היכן ציונו ומאי שנא הכא, ולהנ"ל י"ל הכונה 'והיכן ציונו' פ"י היכן ובאיזה צד ציונו להניח נר חנוכה אם בימין או בשמאל, ומשני מלא תסור וגו' ומשמע ילפינן דאפילו אומר לך על שמאל שהוא ימין וכו' וממילא יניחנו בצד שמאל שהוא לפי שיטת בית הלל בחי' מוסיף והולך.

בגמרא [שבת כב.] והיכא מנח ליה רב אחא בריה דרבא אמר מימין ר' שמואל מדיפתי אמר משמאל, והלכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. והקשה זק"ק בספר בני יששכר [כסלו טבת מאמר ד' אות יז] מה ראו חז"ל להכריע כמ"ד משמאל הלא גם מאן דס"ל מימין טעמא רבה אית ליה הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא שהיא המזוזה ליתעביד ביה מצוה אחרית והוא כלל גדול בהלכה ולמה נדחה כאן עי"ש בדבריו הק'. וי"ל ע"ד העבודה דהנה פליגי ב"ש וב"ה בנר חנוכה אי מוסיף והולך או פוחת והולך, ויש לפרש פלוגתייהו דהנה מדרכי התשובה שצריך חרטה על העבר ולקבל על עצמו להיטיב מכאן ולהבא כמו"ש סור מרע ועשה טוב, ומבואר בספה"ק שאין ראוי להתעסק ביותר בבחי' סור מרע כי בזה יאריך דרכו כי מי יאמר זיכיתי לבי, וגם דעדיף שלא יהרהר במעשיו הרעים שכבר עשה ואינם, אלא יתן כל רצונו הטוב בקבלה על עצמו מכאן ולהבא ויקיים ועשה טוב.

ובזה יש לבאר מ"ש חז"ל [עירובין ג:] ת"ר שתי שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו. וצ"ב במאי פליגי, וכן מ"ש יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו מאי נפ"מ בזה ובמאי פליגי הני ב' לשונות. והביאור נראה ע"ד הנ"ל דאם מהרהר בחטאי העבר כל אשר לא טוב עשה נגד רצון ד' אזי באמת נוח לו שלא נברא, אבל אם מקבל על עצמו בחינת ועשה טוב להיות מכאן ואילך מעושי רצונו ית' ולעבוד אותו באהבה ויראה אזי בודאי נוח לו שנברא, וז"ש יפשפש במעשיו פירש"י שכבר עשה ויבדוק עבירות שבידו ויתודה וישבו, וימשמש היינו מעיקרא שיהא זהיר מחטא כמבואר בהג"ה שם, וי"ל דגם בזה פליגי ב"ש וב"ה אמרי לה יפשפש היינו סור מרע על לשעבר, וע"כ ס"ל נוח לו לאדם שלא נברא, ואמרי לה היא דעת ב"ה ימשמש היינו מעתה ימשמש במעשיו ויעשה רק טוב.

ובפרשת וישב כתיב גבי יוסף והוא נער וגו' [בראשית לו ב] פירש"י ממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה. וצ"ב מה הוא אותו ממשמש בעינים, וכי כך היה דרכו כל שעה בכך הלא תמוה, וי"ל ע"ד הנ"ל ימשמש היינו שהיה עוסק תמיד למשמש במעשיו

ושם אתנו נער עברי וגו'. קראו אותו נער אעפ"י שהיה בן שלשים, י"ל הטעם משום שהיה מבקש לידע הכל ולכן שאל את שרי פרעה בבית הסוהר למה פניכם רעים, שזה היה פתח להצלתו, ופירשנו לעיל פ' וישב עה"פ והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו, עפ"י מה שהביא בספר משנת חכמים ממחר"מ חגיז"ל שהחכמים הם כמו הנערים כי הנסיון יוכיח דהנער יזכור יותר מן הזקן מפני שיפלא מכל דבר והדבר הנפלא עושה רושם בזכירה ע"כ. וז"ש והוא נער את בני וכו' פ"י היה נוטה אוזן לשמוע וללמוד כל דבר אפי' מבני השפחות כדרך הנערים לפיכך נקרא נער. וכן יש לפרש כאן שנקרא נער ע"ש שהיה דורש ומבקש לדעת כל דבר וזה סימן לחכמה. וכמו"ש הרב חיד"א עה"פ ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום וכו', פ"י שמעתי שאתה אומר ומבקש שישפרו לך דבר החלום ותפתור אותו כמו"ש ספרו נא לי.

ויגלח ויחלף שמלתיו.

פרש"י ויגלח מפני כבוד המלכות. מקשים למה פירש דייקא על ענין הגילוח ולא על חילוף שמלותיו. וי"ל בדרך רמז הנה איתא בגמ' [ר"ה י:] בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים מנלן תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו כי חק לישראל הוא וגו' עדות ביהוסף שמו בצאתו וגו'. וכתב מהרש"א בח"א אותה ה"א שנטלה משרה [ב"ר פמ"ז א'] שנפקדה ב"ה נתוספה בו (ביוסף) ב"ה ואח"כ לזרעו יהושע, וע"ד הסוד כי הה"א האחרונה שבשם היא מורה על מדת המלכות שביום ר"ה והיא נתוספה ליוסף ונעשה מלך בצאתו על ארץ מצרים ע"כ. הנה עיקר מלכותו של יוסף היתה בענין התבואה שהיה זן את כל מצרים, ומלכות זו ניתנה

לו בראש השנה, וז"ש הפסוק תקעו בחודש וכו' כי חק לישראל הוא, חק לישנא דמזוני [ביצה טז.], ויגלח"ח עולה כמספר ז"ן, וזה שפירש"י על ויגלח דייקא מפני כבוד המלכות, היינו ביום זה קיבל את המלכות על מזוני דכל ארץ מצרים. ובדעת זקנים לבעה"ת כתב ויחלף שמלותיו בגימ' בח"ד בתשרי, ולפ"ז מתפרש יפה ויגלח"ח ויחלף שמלותיו"ו עולה בגימ' בח"ד בתשרי ז"ן.

פרשת וישב

וישב יעקב וגו'. וברש"י הק' (ד"ה אלה תולדות) נדרש בו וישב ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף צדיקים מבקשים לישב בשלוה אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה. שמעתי מפי מורי הקדוש מהרי"א מזידיטשוב צוקללה"ה ז"ע שהקשה וכי מהיכי תייתי שלא יהיה כן, והלא מצינו צדיקים יירתון תרין עלמין. ותרין בשם רבו ודודו הגה"ק מוהר"ר צבי הירש מזידיטשוב צוקללה"ה ז"ע כי החילוק בין שלום לשלוה, כי בחינת שלום הוא מעולה ביותר בכל ענינים כמ"ש רש"י ז"ל על ויבא יעקב שלם, שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו, ובחינת שלוה הוא הצמצום כמ"ש טוב פת חריבה ושלוחה בה (משלי יז א). ויעקב לא ביקש מן הקב"ה רק שלוה בצמצום כדי חיותו, וכמ"ש ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, אבל הקב"ה מחמת חביבות הצדיקים רוצה להשפיע להם כל טוב בעוה"ז ג"כ.

וזה מרמז רש"י בדבריו הקדושים אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים וכו', לא כהמפרשים בתימה אלא בניחותא, היינו שלא די לצדיקים התענוג בעוה"ב כי הם צריכים לתענוג בעוה"ז גם כן כי בשבילם נברא העולם, אלא הצדיקים מבקשים לישב בשלוה שהם רוצים להסתפק במועט, וצדיק אוכל לשובע נפשו (משלי יג כה) על כן קפץ עליו רוגזו של יוסף, והיה הסיבה שירד למצרים ועיקר החיות והתענוג

שלו בעוה"ז מכל חייו היו באותן שבע עשרה שנה כמוכא בסה"ק על ויחי יעקב וגו' (זבד טוב)

פליאה, הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף מבור. וזהו פליאה והלא ראובן אמר לאחיו השליו אוטו אל הבור הזה ואיך הציל את יוסף מבור, הן אמת שאמרו רבותינו ז"ל במדרש (ויקרא רבה פ' ל"ד פסקא ט') א"ר יצחק למדך תורה דרך ארץ שכשיאה אדם עושה מצוה יאה עושה אותה בלב שמח שאילו ה' ראובן יודע שהקב"ה יכתב עליו וישמע ראובן ויצילו מידם על כתפיו ה' טוענו ומוליכו אצל אביו, ונמצא לפי זה שפיר קאמר שהציל את יוסף מבור, אבל יותר הוה לי למימר שהציל את יוסף מיד אחיו. והנה בספר זרע ברך כתב, דהנה מצינו בקרבנות

ריח ניחח לה', ויש בו שני פירושים שונים חדא וכו' על שם קרבן שהקריב נח דכתיב שם וירח ה' את ריח הניחח וגו' ושעל כן נאמר לשון ניחח על שם נח וכו', אבל יש בו פירוש שני נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני, והחילוק בין הפירושים דלפירוש א' יש מעלה לבני נח ולפירוש ב' אין להם מעלה, והגאון החסיד מוהר"ש זצוק"ל מאמסטרדם בספרו בנין אריאל בסדר וישב על דברי רש"י ז"ל בשם המדרש ומזלזלן בבני השפחות לקרותן עבדים, יוסף סבר דדין יעקב ובניו כדין ישראל, וא"כ בודאי שיחרר השפחות קודם

דרוש לחנוכה מספה"ק בני ישישכר עם ביאור והגהות הצבי והצדק

[מאמרי חנוכה מאמר ד' את פ"ח]

ככה עשו בית דינו של חשמונאי לקבוע המועד ח' ימים הלא לא היה הנס רק ז' ימים, אבל הוא כי רצו שיהיו נרמזין בימי הישועה הללו כל הג' מצות שרצו היונים לבטל, והוא דהנה יש בימים הללו ראש חדש ושבט', וקבעו שמנות ימים לרמז על מצות מילה שניתנה לשמונת ימים, ובזה תירץ ג"כ מה שהקשו למה לא תקנו ספיקא דיומא לגליות לימי חנוכה, משום דאז היתה נפסדת הכוונה שכיוונו לרמז דוקא ח' ימים, ע"כ תוכן דבריו.

הנה לדרך זה יאיר לנו נתיב להבין אומרו בכאן ואחר כך באו בניך, רצ"ל בניך הם בני בחוניך נשארו על עמדם בתואר בנים, ואגב יתורץ בזה אומרו וקבעו שמנות ימי חנוכה, דקשה מניינא למה לי, גם אומרו ימי חנוכה אלו, תיבת אלו אין לו ביאור (וא"ה נדבר מזה בענינים שונים), ולפי דברינו הנ"ל יתכן שפיר כמין חומר, היונים רצו לבטל מישאל אלו הג' מצות בכדי שלא יהיה להם תואר בנים, הנה בעת הישועה אמר, ואחר כך באו בניך, נשארו על עמדם בתואר בנים, ואמר לבעבור זה קבעו שמנות ימי חנוכה אלו, שמנות דייקא, בכדי לרמז מצות מילה, ואלו דייקא שיש באלה הימים שבת וראש חדש.

ואחרי כן באו בניך לדביר ביתך. אבאר לך אומרו לשון 'בניך', הנה חז"ל הגידו במדרשיהם [מגילת אנטיוכוס פסוק י"א] אשר עיקר מגמת מלכות יון (בהתחלה) היה לבטל מישאל ג' מצות חדש מילה שבת, וכבר כתבנו לעיל טעם לזה מה היה כוונתם, וכעת אומר לך מה שכתב הרב הגדול מו' חיד"א זצלה"ה דטעמם היה דעל ידי ג' מצות אלו ניכר שישאל נקראים בנים, מצות שבת מוכיח שישאל נקראו בנים דהנה גוי ששבת חייב מיתה [סנהדרין נח:], והטעם משום דמשתמש בשרביטו של מלך, הש"י שבת מכל מלאכתו ביום הזה על כן ויברך אותו ויקדשהו נקרא קדש ל"י, והמשתמש בשרביטו של מלך חייב מיתה, וישאל שומרים את השבת משום דנקראו בנים והש"י למו אב', מילה אות ברית קדש, אמרו בזהו [ח"ג קס"ה ע"ב] דאי נטרין ברית אקרין בנים, קביעות החדש מורה שנקראו בנים דהרי הש"י בעצמו כביכול שומר הקביעות שקובעין הבנים אתם אפילו שוגגין אתם אפילו וכו' [ר"ה כה]. (והוא על דרך האמור בזה [ח"א קמ"ח ע"ב] דוד ברי אפילו במאנן דיילי לא אשתמש רק במאנן ידילי, וכתב עוד הרב הנ"ל דבזה מתורצת הקושיא שהקשו רבותינו הקודמים על מה

א. עי' אות ל"ח, ע"ד.

ב. בספרו ראש דוד ריש פ' מקץ ד"ה ויתכן לומר.

ג. מקורו בספר פתח האהל (לר' אברהם מפרעמישלא נדפס שנת תנ"א בזולצבאך) ערך שבת ועירובין, דגוי ששבת הוא משתמש בשרביטו של מלך, והוא עפ"י דברי המדרש דבר פ"א כ"א, ומה ראית לומר עכו"ם ששמר את השבת חייב מיתה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בונה שבעולם מלך ומטרונה יושבין ומסיחין זה עם זה מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה, כך השבת הזו בין ישראל ובין הקב"ה שנאמר ביני ובין בני ישראל, לפיכך כל עכו"ם שבא ומכניס עצמו ביניהם עד שלא קבל עליו לימול חייב מיתה, הענין מובא הרבה בספרי הרחיד"א ועי' ביאור הדברים לעיל מאמרי השבתות מאמר ט' אות ו' (עמ' קט"ז).

ד. ואב שמחל על כבודו כבודו וספיר מצו להשתמש בשרביטו.

ה. פירוש, ה"ת אמר לדוד כהניך ילבוש צדק וגו' דאפילו בכלים שלי שהם הלויים לא אשתמש (כשהארון חנה בעיר דוד קודם בנין ביהמ"ק) אלא בכלים שלך שהם הכהנים.

ו. קושיית הב"י בס' תר"ע, וכבר נזכרה בח' המאירי שבת כא..

ז. כי בשמונת ימי חנוכה לעולם יחול בהם שבת, ור"ח טבת, ומנין שמונה רמז למילה.

ח. עי' מה שכתב בענין זה לעיל מאמר ג' אות ל"ה ובהערה שם הבאתי מה שתיצרו הפוסקים על קושיא זו.

ט. כן תירץ הפרי חדש סי' תר"ע סק"ב.

ובזה יפורש מאמר הפליאה, הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף מבור, אף שלא הצילו אלא מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה מזה מוכח שלא חטא יוסף בהוצאת דבה ודין ישראל ה' להם עוד קודם מ"ת וא"כ יצאו מכלל ב"נ וממילא אין לומר הפירוש הא' מה שנאמר בקרבנות ריח ניחח בשביל נח, וזה טעם נתנו ריח כטעם נרדי נתן ריחו. (בני שלשים)

פרשת מקץ

ונספר לו ויפתר לנו את חלומותינו. הול"ל לומר

ונספר לו את חלומותינו ואח"כ ויפתר. וי"ל שעוד טרם גמרו לספר לו החלום כבר ידע את פתרונו בלא להתבונן, וז"ש פרעה אח"כ תשמע חלום לפתור אותו פי' תיכף בשעת שמיעת החלום אתה פותר אותו. ובזה מיושב מה שהק' באוה"ח הק' עה"פ תשמע חלום לפתור אותו פשיטא שלא יפתור קודם שישמע, ולפי הנ"ל י"ל שפרעה עשה לעצמו אות שאם יוכל לפתור תיכף בשמיעת החלום אז יש בו ממש ואם לאו הרי הוא כשאר חרטומיו ואין דבריו כלום, ולכן הקדים ואמר לו שמעתי עליך שתשמע חלום ותיכף תפתור אותו וע"ז ענה יוסף בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה פי' לא חכמתי היא שעומדת לי לפתור החלום תיכף כי זה אינו בכח אנושי אלא אלקים יענה וגו'. (תפוחי חיים)

איש כחלמו פתר. י"ל שלא סיפרו ליוסף כל פרטי החלום בדקדוק אבל יוסף פתר להם לפי מה שראו בחלום ולא לפי מה שסיפרו לו והיה נראה שיועד את החלום מעצמו וז"ש איש כחלמו פתר, וכן היה אח"כ אצל פרעה כמו"ש המפן" עה"פ שפת לא ידעתי אשמע שפרעה אמר על שפת

היאור ויוסף אמר לו שלא כן אלא עומד על היאור, ומה ששינה פרעה י"ל כיון שהיאור היה אלוהיו לא רצה לומר שעומד עליו. (שם)

ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דברכם. רמז בתוה"ק להביא הקטנים לביה"כ ולחנכם שיענו אמן על הברכות, וכן רש"י ז"ל פירש לשון אמן, ועיין רמ"א או"ח סימן קכ"ד. או ירמזו אם יהיו אנשי אמנה יקרבו הגאולה ויבא הגואל צדק כאמרם ז"ל לא חרבה ירושלים אלא משום שפסקה ממנה אנשי אמנה וממילא משום זה נתארך הקץ השם ירחם, וזהו ואת אחיכם הקטן כטעם דוד הקטן תביאו אלי דייקא משיח בן יוסף ויאמנו דברכם והבן. (שמועה טובה)

פרשת וישב

כִּי גָבַהּ גִּבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעֶבְרִים: מדרש [ב"ר פפ"ח ה'], כי גב גבתי א"ר אחא מכאן שנגבב שתי פעמים. אור החיים, כי גב גבתי, טעם כפל גב וגו' לומר כי שני גיבבות נעשו בו, גיבבת הגוף, וגיבבת דעת הקונים שחשבו שהוא עבד שבוה קנו אותו מהם, לזה אמר גיבבה ב' פעמים, ומעתה הנה הוא לעצמו ואין גופו קנוי ללוקח.

פרשת מקץ

הָלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא נִחַשׁ בּוֹ: מדרש שכל טוב, נחש ינחש בו כפל הדיבור, כלומר כשם שניחש בו והודיע אתכם כל עניינים, כך נחש במחזה כוכבים באצטרולוגין שלו לידע מי גבב את הגביע ואין יכולין לכחש. אור החיים, ואמרו והוא נחש ינחש - בא לתת טעם לדבריו בדרך זה בפשיטות שהם גבבוהו ולא חשד בזולת, לזה אמר נחש ינחש, פירוש נחש מה שלפניו, ינחש מה שעתיד להיות, ובו נחש וידע כי הם יגבבוהו, ואולי כי לטעם זה נתנו לב עליו אחר הליכתם.

א. פי' מהרז"ו, יוסף נגבב תחלה ע"י אחיו שהשליכוהו הבורה, ואח"כ נגבבוהו הישמעאלים מן הבור כמפורש בספר הישר. ובספר מושב זקנים מבעלי התוספות עה"ת על הפסוק וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים סוף ויבאו את יוסף מצרימה (לעיל ל"ז כ"ח) מקשים, וכי יוסף אמר דבר שקר בזה שאמר כי גבב גבתי, הלא נמכר, ומתצבים שכן היה המעשה שהשכטים ישבו לאכל לחם וראו אורחת ישמעאלים באה מאלעזר, והתייעצו למכור לישמעאלים, וכשהיו טרודים עם הישמעאלים במכירה ובשטר אז עברו מדינים ושמעו קול זעקת יוסף ומשכו אותו בגביה, והישמעאלים לא ידעו שהמדינים משכו אותו מן הבור ואח"כ הישמעאלים הוצרכו להשתתף עם המדינים, כי המדינים טענו מהפקר זכינו, והישמעאלים אמרו אנו קנינו אותו בכסף מוכן יעקב, ונתפשרו להשתתף יחד והורידוהו שניהם למצרים ומכרוהו לפוטפיר, ונתתי יתישבו היטב שני המקראות יחד קרא דכתיב והמדינים מכרו אותו אל מצרים לפוטפיר (ל"ז ל"ו) וקרא אחרים דכתיב ויקנהו פוטפיר סריס פרעה מיד הישמעאלים (ל"ט א'), דוודאי שתי החבורות האלו הורידוהו למצרים ושניהם מכרוהו ולכן תלה הכתוב כל מכירתו בשניהם עכ"ל. נמצא שיוסף נגבב פעמיים ע"י אחיו וע"י המדינים וזהו גבב גבתי.

ב. בס' שארית הברכה (להג"ר אשר הכהן אשכנזי בעהמ"ח ברכת ראש עמ"ס ברכות) כתב, נחש ינחש בו ולא אפשר בלעזו אפילו שעה אחת, ולכן כפל הלשון נחש ינחש, היינו כל שעה ושעה, כמו שדרשו השב תשיב אפילו מאה פעמים וכהנה רבות בחז"ל.

הילובם בקודש

עובדות והנהגות מרביותינו הקדושים מקאסאן זצוק"ל

ימי החנוכה במחיצת רבינו האור מלא זיע"א

א. בדברי תורה שאמר כל ימי החנוכה הרבה לדבר מענין שהמים הגבוהים ימי חנוכה צריכים להיות הכנה לימים הנמוכים ימי שובבי"ם, ושהמים האלו מסוגלים להשפיע בני חיי ומזוני.

ב. לתפילת הלל היה הוא בעצמו הש"ץ, וזמר על הללו ניגון ידוע וכן על אודך כי עניתני.

ג. קריאת התורה ביום א' התחיל בברכת כהנים.

ד. כל ימי חנוכה לא אמר העקידה ולא למנצח ולא בית יעקב רק שיר של יום, ולאחר התפילה לא אמרו מזמור שיר חנוכה הבית לדוד.

ה. לא ערך שולחנו ברבים בימי חנוכה לא ביום ולא בלילה וכן לא בזאת חנוכה.

ו. בשבת חנוכה זמר על הללו ועל אודך הניגון שזמר בכל ימי חנוכה רק כשחל ראש חודש בשבת אז נהג כבשאר שבת ראש חודש.

ז. בשבת חנוכה זמר הא-ל הפותח בניגון הידוע (כמו בשבת ראש חודש) פסקא הא-ל הפותח בניגון, המאיר לארץ וכו' בלא ניגון, מה רבו מעשיך בניגון, המלך המרומם וכו' בלא ניגון, אלקי עולם וכו' בניגון, וכן זמר 'ממוקומך' בקדושה.

ח. בכל שבת הגישו שני מיני פטשיות אחד של קמח נלוש (געקענטענע קוגל) ואחד מתפוחי אדמה, בשבת חנוכה לסעודת שחרית קוגל נוסף (לאקשן קוגל) וכשחל בו ראש חודש הוסיפו עוד קוגל (עפל קוגל).

ט. נוסח על הנסים בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו וכו' ולהעבירים 'מחוקי רצונך' וכו'.

י. מרגלא בפומיה בשם הצדיקים, מש"כ בספר בני בנימין להרב מהעליטש (דודו של רבינו) ששמע מהרה"ק ר' דוד מדינב, שתמונת יד פשוטה יש בשמים לקבל שבים מראש חודש אלול עד זאת חנוכה.

מראשי צורים אראנו

תולדות אבותינו ורבותינו הקדושים זיע"א

דרושי לשיבת חנוכה שחל בפר' וישב

[מספח"ק דברי יצחק להרה"ק מהר"א מסוליווא זצוק"ל]

ויקחו את כתונת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכהנת בדם. נלע"ד לרמז בכאן ענין הנס דחנוכה עפ"י מ"ש מון האריז"ל בכונת ברכת ההדלקה לכוין לשם קדוש נח"ל שהוא ר"ת ל'הדליק נ"ר ח'נוכה והוא המשכת אור עליון של הבינה לז"א כי בכאן אור זה הבא עליו מלמעלה יש בו אור ליתן אליה להדליק ולהאיר אותה, לכן תכוין כי נח"ל עה"כ ה"ס שם מ"ה ובתוכו שם אה"ה בריבוע כזה יו"ד ה"א ו"א א"א א"ה א"ה ו"ה א"ה א"ה ג' פ"א כמנין חנוכה, והוא כי סוד אחרים דאה"ה הנ"ל גימ' ד"ס הוא ד"ס ז"א, ה"ס ד"ס אד"ם לז"א מן אה"ה שבאמת עכ"ד האריז"ל.

והנה מבואר בורע אברהם על המדרש רבה שכתנת הפסים שעשה יעקב ליוסף היה בגדי כהן גדול לפי שקדוש מתן תורה היתה העבודה בבכורים ואחר שחטא ראובן לקח ממנו יעקב הבכורה ונתנה ליוסף ולזה עשה לו כתונת פסים יעו"ש, והנה בדניאל נאמר והצפיר והשעיר מלך יון וכמו שידע הפייטן וצפיר העזים הגדיל עצמו כי ע"י כהניו מגר מתקוממו, כי הנס היה ע"י הכהנים בני חשמונאי, וזש"ה בכאן ענין הנס דחנוכה שלקחו כתונת יוסף הם הבגדי כהונה וישחטו שעיר עזים רצ"ל שהכניעו מלכות יון המכונה בשם שעיר עזים ויטבלו את הכתונת בדם והוא עד"ה ויו נצחם על בגדי וכל מלכושי אגאלתי, ופי' רש"י ז"ל שדמו דומה לשל אדם, וכן הוא במד"ר, והכונה לפי הנ"ל שהמשיכו ד"ס שבאה"ה היינו ריבוע אה"ה העולה ד"ס לשם מ"ה שבז"א העולה אד"ם ועי"ז הכניעו מלכות יון וזהו על ידי הכהנים והוא רמז נכון.

ברוכים הבאים בשים ה'

הננו מקדמים בברכה את פני

ב"ק מרץ אדמו"ר שליט"א

לרגל ישובו לארצנו הק' מארצות הגולה
למען חיזוק מוסדותינו

יהי בואו לברכה

בינה לעיתים

בני בינה ימי שימונה

תירוצים על קושיית הבית יוסף במשנת רבינו מהרצ"א מדינוב זיע"א

כתב הרב הקדוש הנ"ל [הירוק],
סמך שמן ונרות לסוכות, מה סוכות
ח' ימים אף חנוכה ח' ימים, ומעתה

אזא להו קושיית הפוסקים [ב"י אור"ח סימן תרע"ג] למה קבעו גם ביום הראשון יום טוב והדלקה הרי בו לא נעשה הנס, הנה נראה לי לפי הנ"ל דודאי חכמי הדור כשקבעו המצוה לדורות האיר הש"י את עיניהם למצוא הסמך בתורה, והנה ראו שהסמך הש"י פרשת הנרות לסוכות הבינו ברוח קדשם שהוא כדי ללמוד מסוכות ח' ימים וכו', על כרחך רצון הש"י שגם יום הראשון יעשו יום טוב וידליקו.

(בני ישיכר חנוכה מאמר ב אות ה')

...והנה בכאן כשתיירו הבית המקדש ורצה הש"י להודיע להם שכבר נתקנו הדינים דמלכות, נזדמן להם בעובדה הראשונה הדלקת המנורה בשמן הטהור, אז נתבשרו וידעו כי כבר נמתקו דיני המלכות כסגולת יואב בפייסו למלך, הבן. ומעתה יתורץ לך גם כן בטוב טעם מה שהקשו הראשונים והאחרונים מה היה הנס ביום הראשון, ועפ"י הדברים הנ"ל תבין כי עיקר תוקף הנס היה ביום הראשון מה שהזמין להם הש"י שמן טהור לעבודה הראשונה בכדי לבשר להם שנמתקו דיני המלכות, וזהו שאומרים בהודאה ואחר כך באו בניו וכו' והדליקו נרות וכו' וקבעו שמונת ימי חנוכה, שמונת דייקא, להודות ולהלל וכו', כי רוב תודות להש"י

הנה ליל כ"ה כסלו היתה אז הלילה היותר גדולה וארוכה והתגברות החשך על האור ביותר, והנה כבר כתבתי לך אשר מלכות יון נקרא חשך כמו שאמרו רז"ל [ב"ר פ"ב ד'] וחשך זה מלכות יון, וכל מה שהתגבר החשך ביותר על האור היתה מלכות יון בהתגברות ביותר כי כל ממשלתם בבחינת חשך, והנה יום כ"ה כסלו היה אז יום התגברות החשך בתכלית, והוא היום אשר שברו אויבי היהודים (הם היוונים) לשלוט בהם, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם,

ואז באותו הזמן דייקא ויאמר אלקים יהי אור דייקא וכו' ולפי"ז אזא לה קושיית הפוסקים שהקשו מהו הנס שעשה ביום ראשון, כי כאשר תתבונן בדברים הנ"ל אדבא עיקר הפלגת הנס היה ביום הראשון הגדיל הש"י עמנו נפלאותיו להושיענו להתחיל הדלקת המנורה בליל החשכה ביותר דייקא, הוא יום אשר שברו וכו' ונהפוך הוא ליהודים היתה אורה זו תורה ויצאו מאפילה לאור גדול, הבן הדברים וינעם לך מדבש נופת צופים. (שם מאמר ד' אות פ')

הנה בשאלות (פ"י ושלח) כתב ולא היה בו להדליק אפילו יום אחד, והנה רצה בזה לתרץ הקושיא שהקשו הרי ביום ראשון לא היה נס על כן קאמר דגם ליום אחד לא היה מספיק. (חידושי מהרצ"א שבת כא:)

בגמ' איתא פך אחד ש"ל שמ"ן, מיוחד נעשה במכוון לשיעור השמן המצטרף ללילה להדליק במנורה בלועה, וז"ש ולא היה ב"ו אל"א להדליק יום אחד ר"ל בו בתוכו לא היה אלא להדליק יום אחד היינו אילו היו מדליקין בתוך הפך היה נדלק יום אחד כי יצורף הבלוע וזכעת נעשה נס והדליקו ממנו"ו דייקא לא ב"ו היינו ששפכו ממנו למנורה חדשה ח' ימים א"כ גם ביום הראשון היה הנס כי נחסר הבלוע ואעפ"כ הספיק. (שם)